

Nederlandse Port emissie 1881-1887

Van opdracht tot proef en aflevering van de eerste oplage van deze port emissie.

Historisch belang

Reeds op 15 mei 1870 werden in Nederland twee portzegels, met waarden van 5 en 10 cent, uitgegeven met als doel het te innen port op ressortbrieven te verantwoorden en zodoende fraude door de besteller te voorkomen. Bovendien werd per 1 januari 1871 een verhoogd port (met 5 cent) ingesteld waardoor het aantal ongefrankeerde brieven sterk afnam. Het port op niet of te laag gefrankeerde interlokale- of buitenlandse brieven werd echter nog als vanouds met pen op het poststuk geschreven. Dit gaf nogal eens aanleiding voor misbruik, aangezien de postbeambte gemakkelijk een te hoog port bedrag kon opschrijven en het verschil in eigen zak kon steken. Vandaar dat begin 1881 het Hoofdbestuur der Posterijen besloten had om met ingang van 1 april 1881 een achttal extra waarden portzegels uit te geven waarmee vanaf dat moment alle te laag of niet gefrankeerde poststukken konden worden voorzien van een juiste beporting. Dit met als doel om zo het administratieve werk op de postkantoren te vereenvoudigen en de controle op de verantwoording van het te heffen port te verbeteren.

Scope

In het eerste kader zal aan de hand van historische documenten en proeven worden laten zien wat voorafging aan het beschikbaar komen op 1 april 1881 van de nieuwelichtblauwe portzegels, uitgegeven in waarden van 1 cent, 1½ cent, 2½ cent, 12½ cent, 15 cent, 20 cent, 25 cent en 1 gulden. Vervolgens wordt in het tweede kader deze eerst afgeleverde oplage (de B-zetting) uiteengezet door het tonen van de zegels in al de voorkomende typen en tandingen waarmee inzicht wordt gegeven in de veelzijdigheid van deze emissie. Een veelzijdigheid die door mej. E. Driessen als conservatrice Postwaarden in het Postmuseum in 1953 als volgt werd omschreven:

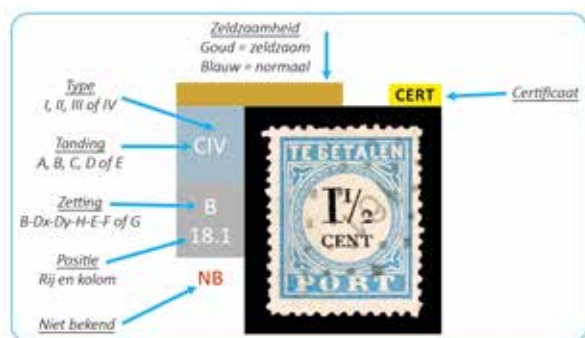
“Het moge de niet-verzamelaar ongelofelijk toeschijnen, maar de op het oog zo uiterst eentonige en oninteressante portzegels van 1881 tonen zich aan de liefhebber van een geheel andere zijde. Zij prikkelen niet alleen zijn speurzinn maar zij bieden hem bovendien een charme en een afwisseling, die de oppervlakkige beschouwer ten enenmale ontgaat”.

Studie

Deze portzegels, gedrukt in vellen van 200 zegels, samengesteld op basis van losse clichés te onderscheiden in vier typen, en geperforeerd in verschillende tandingen, bleken al snel na uitgifte een dankbaar onderwerp voor studie binnen filatelistische kringen. Dat deze emissie niet uitgekauwd is en ook nu nog onderwerp van studie kan zijn blijkt uit de in het eerste kader bijeen gebrachte en bestudeerde historische documenten en proeven (die geen van allen op de markt verkrijgbaar zijn) waarvoor meermaals een bezoek gebracht is aan het Nationaal Archief te 's-Gravenhage.

Info-element

Hieronder een uitleg over de aanduiding van de diverse informatie elementen die rondom het postzegel worden gepresenteerd.

Literatuur

- ¹ J.E. Bohlmeijer (1896). Samenstelling van de platen der portzegels van Nederland en Koloniën. Nederlands Tijdschrift voor Postzegelkunde, jaargang 12. P. 49-P. 51.
- ² J. Dekker (1964). De Haarlemse Postwaardenproductie in de negentiende eeuw. Aflevering 14, Nederrlands Maandblad Philatelie, P. 398-P. 404.
- ³ J.L van Dieten (1988). Proeven Catalogus van Nederland - Ned. Indië - Curaçao - Suriname.
- ⁴ G.A.J. van Engelen van der Veen (1912-1913). Die Nachporto-markten der Niederlande. Berliner Briefmarken Zeitung. 9de Jaargang.
- ⁵ Gatsonides, Waller, Van Engelen van der Veen en Meijer (1924). Handboek der Postwaarden van Nederlands-Indië Deel II. Hoofdstuk 4.
- ⁶ L. Goldhoorn (1996). De lange en korte breukstreep bij de portzegels van Nederland van de emissie 1881.
- ⁷ Holstege, Vellekoop van den Heuvel & Brekelmans (1994-heden). Handboek postwaarden Nederland, I2 (2000).
- ⁸ C.P.L. van Kinschot (1898). Beschouwingen over de zoogenaamde zettingen van de Portzegels. Nederlands Tijdschrift voor Postzegelkunde, jaargang 15. P. 87-P. 91.
- ⁹ Nationaal Archief, Den Haag, Ministerie van Verkeer en Waterstaat: PTT-archieven, nummer toegang 2.16.93, inventarisnummer 863.
- ¹⁰ Nationaal Archief, Den Haag, Collectie ontwerpen & proeven postzegels en postwaardestukken Nederland en Overzeese Rijksdelen, nummer toegang 2.28.01.06.
- ¹¹ D.E. Schreuders (1884). Onze portzegels. Nederlands Tijdschrift voor Postzegelkunde, jaargang 1. P.40-P.41.
- ¹² D. Smits (2015). Het positioneren van de lichtblauwe portzegels. Filatelie jaargang 93, P. 168-171.
- ¹³ Stichting het Nederlandse Postmuseum (1953). Jaarverslag 1953, 24e jaarverslag, Telegrafie en Telefonie. Bijlage III, P. 32.
- ¹⁴ A.D.R. Verbeek (1934). Plaat-reconstructie bij de portzegels 1881. Toelichting tot de expositie op de Nationale-Postzegeltonoonstelling Amsterdam 1934.

Kader 1 - Van opdracht tot proef

Blad	Omschrijving
1	Titelblad
2	Verzoek tot het aanmaken van proeven
3-4	Kleurproeven oorspronkelijke clichés
5-6	Proeven nieuwe waardecijfers (blauw)
7-9	Proeven nieuwe waardecijfers (grijs - bruin)
10	Reactie op ingezonden proeven
11	Proeven met kleiner type waardecijfers
12	Goedkeuring der proeven

Kader 2 - De eerste oplage (B-zetting)

Blad	Omschrijving
13	Typen clichés
14	B-zetting - introductie
15-16	Ned. Tijdschrift voor Postzegelkunde
17	Tanding & type - AI-AII
18	Tanding & type - AIII-AIV
19	Tanding & type - BI-BII
20	Tanding & type - BIII-BIV
21	Tanding & type - CI-CII
22	Tanding & type - CIII-CIV
23	1 gulden B-kam vs C-kam
24	5 cent - B-zetting

Audio tour

Luister via onderstaande QR-code naar de plusminus 13 minuten durende audio toelichting.

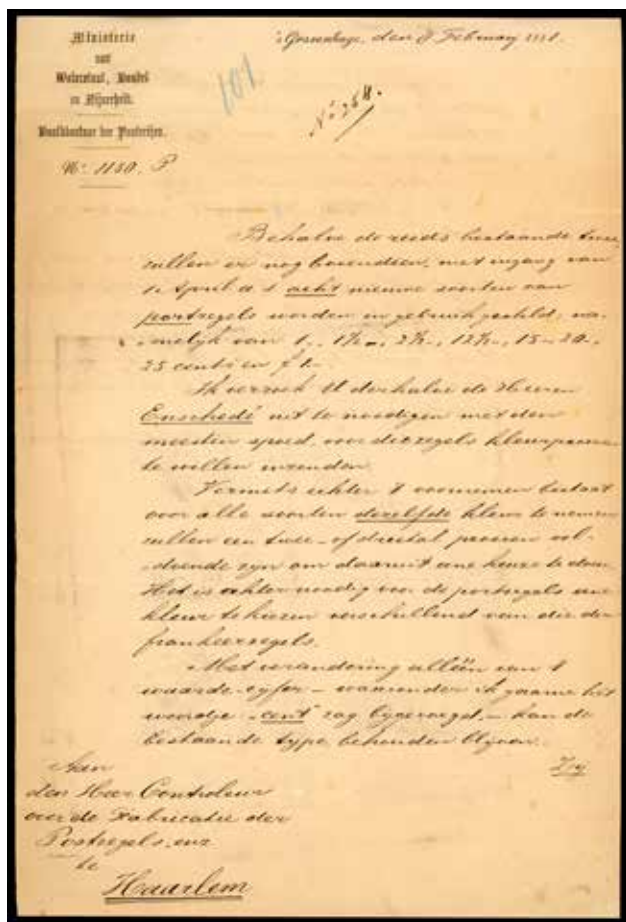
Download de PDF versie

Thuis nog eens rustig deze studie bekijken? Download de PDF via de QR-code hieronder.

Verzoek tot het aanmaken van proeven

Op 8 februari 1881 deed Hoofddirecteur der Posterijen J.P. Hofstede aan de Controleur der Postwaarden het verzoek de firma Enschedé uit te nodigen kleurproeven in te zenden voor acht nieuwe portzegels.

Ministerie van Waterstaat, Handel & Nijverheid
Hoofdbestuur der Posterijen
No 1150

's-Gravenhage, den 8 Februarij 1881

Behalve de reeds bestaande twee, zullen er nog bovendien, met ingang van 1 april a.s. acht nieuwe soorten van portzegels worden in gebruik gesteld; namelijk van 1-, 1½-, 2½-, 12½-, 15-, 20-, 25 cent en f 1,-.

Ik verzoek u derhalve de Heeren Enschedé uit te noodigen met den meesten spoed, voor die zegels kleurproeven te willen inzenden. Vermits echter 't voornemen bestaat voor alle soorten dezelfde kleur te nemen, zullen een twee- of drietal proeven voldoende zijn om daaruit eene keuze te doen.

Het is echter noodig voor de portzegels eene kleur te kiezen verschillend van die der frankeerzegels. Met verandering alléén van 't waarde-cijfer – waaronder ik gaarne het woordje "Cent" zag bijgevoegd – kan de bestaande typen behouden blijven.

Zij zullen voorts behooren te worden gedrukt op wit papier, met een rood waarde-cijfer voor de zegels van f 1,- en een zwart voor alle andere soorten. Alle vellen zullen 200 zegels bevatten, alléén die van f 1,- slechts 50 stuks.

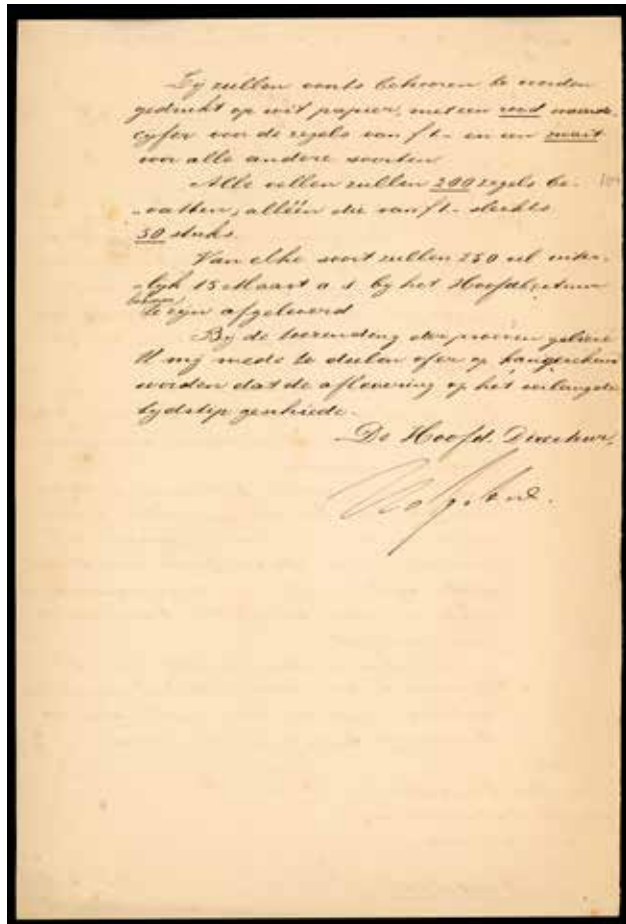
Van elke soort zullen 250 vel uiterlijk 15 maart a.s. bij het Hoofdbestuur behooren te zijn afgeleverd. Bij de toezending der proeven gelieve u mij mede te deelen of er op kan gerekend worden dat de aflevering op het verlangde tijdstip geschiede.

De Hoofd Directeur

Hofstede

Aan

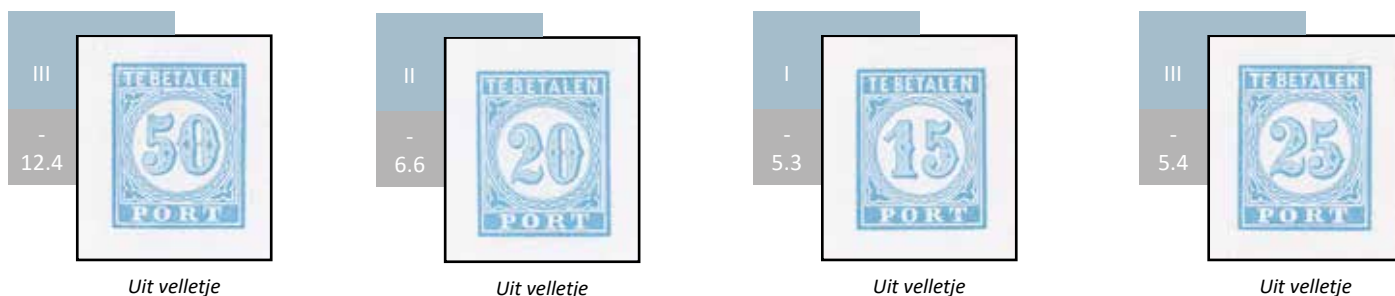
Den heer Controleur over de fabricatie der postzegels enz.
Te Haarlem

Nationaal Archief, Den Haag,
Ministerie van Verkeer en Waterstaat: PTT-archieven,
nummer toegang 2.16.93, inventarisnummer 863
No 1150 - 8 Februarij 1881 (voor- en achterzijde)
Verkleining tot 40%

Kleurproeven op basis van de oorspronkelijke clichés

Uit de aanwezige voorraad van clichés zijn er een achttal uitgenomen om proeven mee samen te stellen. Deze clichés (één van 15 cent Nederlands-Indië (type I), één van 20 cent Nederlands-Indië (type II), drie van de niet uitgegeven 25 cent voor Nederland (type III) en één van de niet uitgegeven 50 cent voor Nederland (type III)) zijn vervolgens door Joh. Enschedé samengebracht in een drukvorm waarmee onderstaande afdruk in blauw is gemaakt.

Uit velletje

Uit velletje

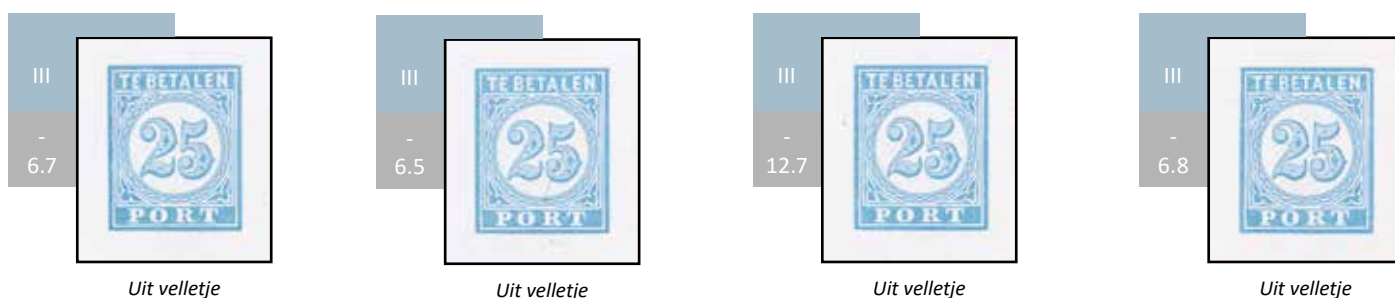
Uit velletje

Uit velletje

*Nationaal Archief: Proeven Postwaarden Nederland 1867-1989 (349a).
Ontbreekt in de Proeven Catalogus (1988). Door mij zijn 2 complete velletjes en delen uit 2 andere velletjes geregistreerd.*

Verkleining tot 75%

Uit velletje

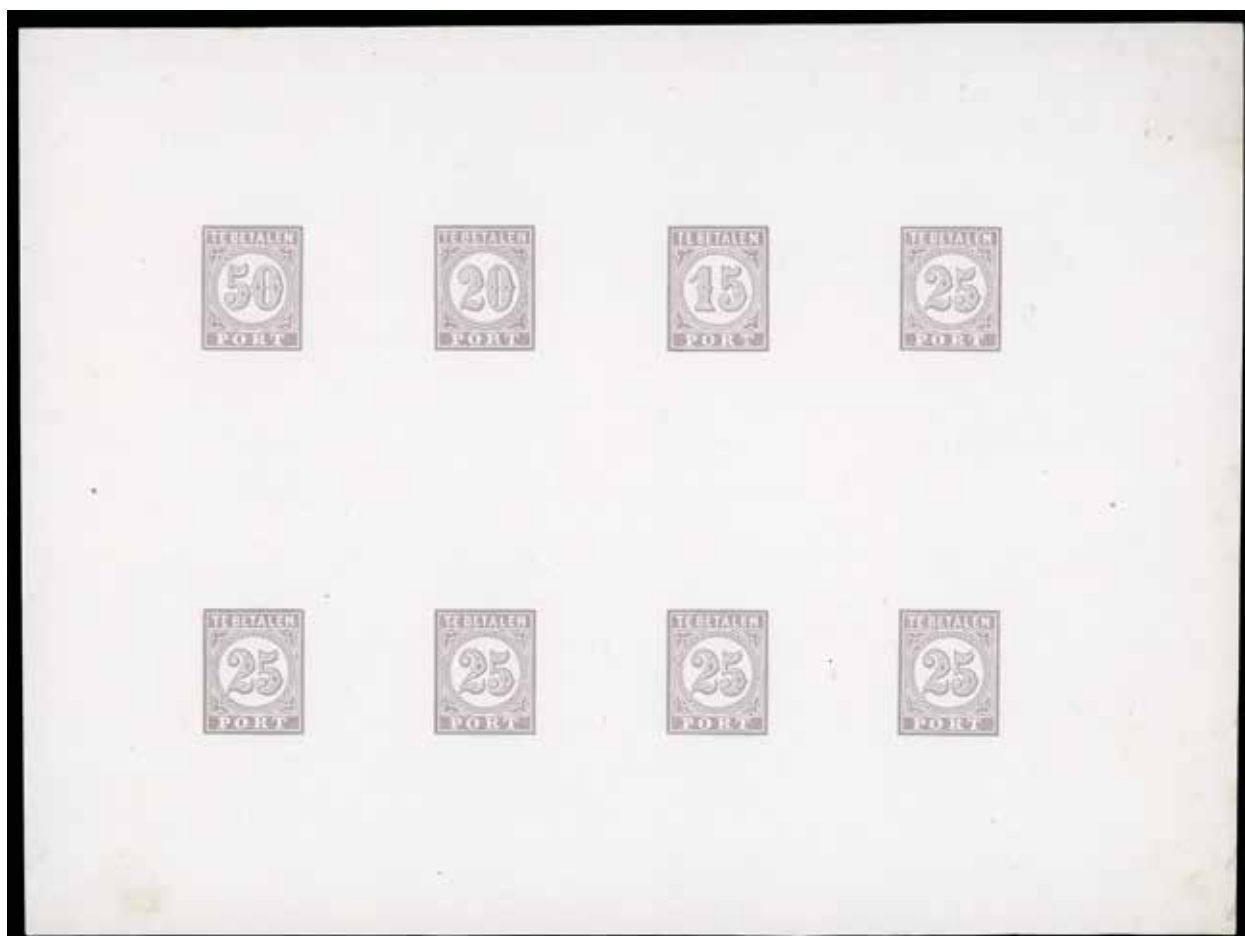
Uit velletje

Uit velletje

Uit velletje

De clichés uit deze drukvorm blijken later bij het drukken van de B-zetting opnieuw te zijn gebruikt. De hierboven genoemde posities verwijzen naar de locatie waar deze clichés terecht zijn gekomen in de B-zetting.

Van dezelfde drukvorm werden ook proefafdrukken gemaakt in respectievelijk grijze- en bruine tint.

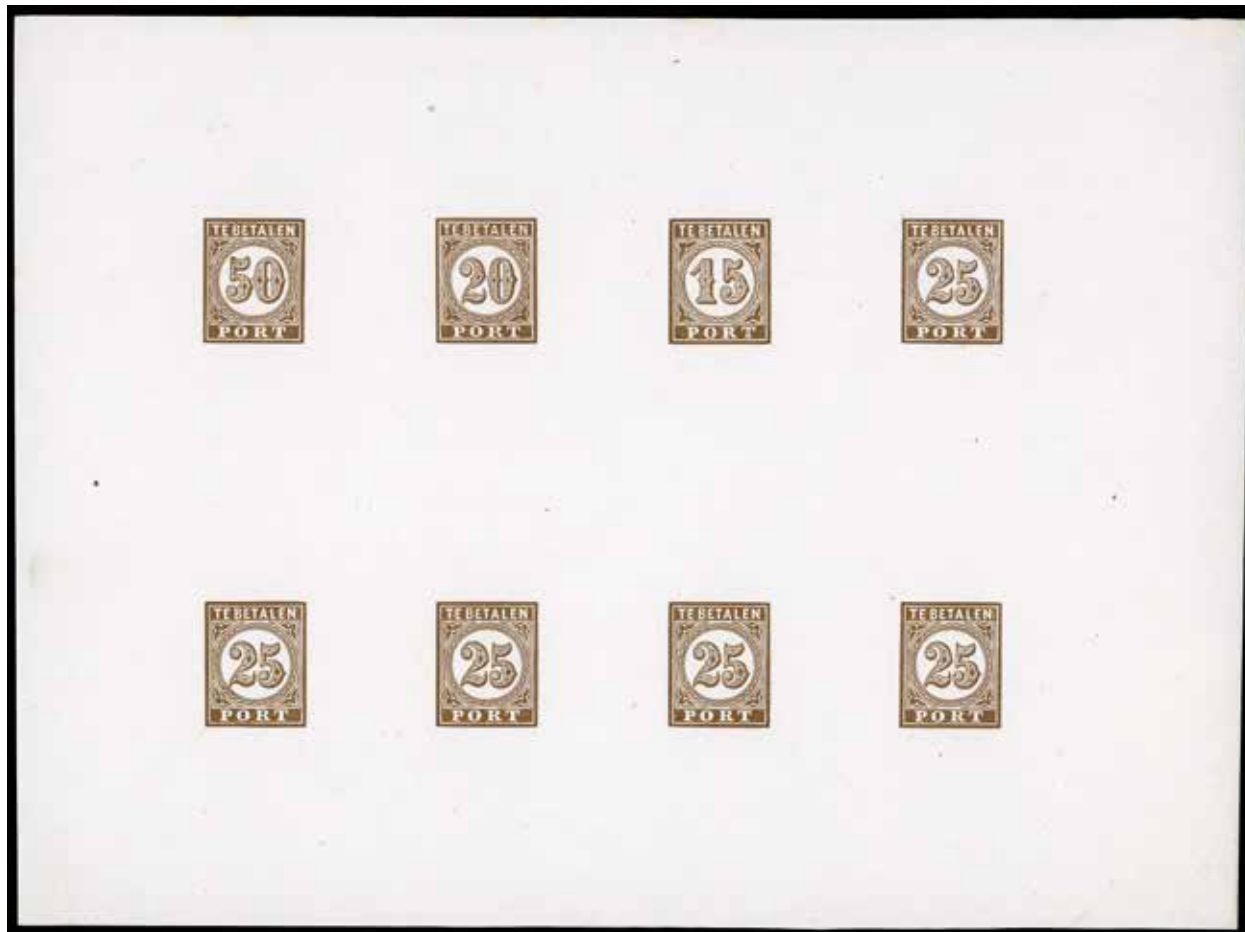

Nationaal Archief:
Proeven
Postwaarden
Nederland
1867-1989 (349b)

Ontbreekt in de
Proeven Catalogus
(1988).

Door mij zijn
[3 complete velletjes](#)
geregistreerd.

Verkleining tot 75%

Nationaal Archief:
Proeven
Postwaarden
Nederland
1867-1989 (349c)

Ontbreekt in de
Proeven Catalogus
(1988).

Door mij zijn
[3 complete velletjes](#)
en [een veldeeltje](#)
geregistreerd.

Verkleining tot 75%

Proeven in blauw: Nieuwe typen waardecijfers

Nadat afdrukken gemaakt waren met de oorspronkelijke clichés werd de waardeaanduiding uit deze clichés verwijderd om ruimte te maken voor nieuwe waardecijfers. Van deze drukvorm met uitsluitend randen werden meerdere afdrukken gemaakt. Vervolgens werd een tweede drukvorm samengesteld met boekdrukzetsels waarmee de waardecijfers konden worden gedrukt binnen de vrijgekomen waardecircels.

Cliché 1

Deze pagina

Volgende pagina

EEN
GULDEN

EEN
GULDEN

Het woord GULDEN is kleiner
en naar rechts uitgelijnd.

Cliché 2

Deze pagina

Volgende pagina

1
GULDEN

1
GULDEN

De waardeaanduidigen zijn identiek.

350a

350b

350c

Nationaal Archief:
Proeven Postwaarden
Nederland 1867-
1989 (350a,b,c).

Oorspronkelijk samen
een velletje vormend.

Ontbreekt in de Proeven
Catalogus (1988).

De enige door mij
geregistreerde
afdrukken.

Verkleining tot 75%

Cliché 5

Deze pagina

Volgende pagina

2¹/₂
CENT

2¹/₂
CENT

Het woord CENT is uitgevoerd in een
ander- en bovendien kleiner type.

Cliché 6

Deze pagina

Volgende pagina

25
CENT

25
CENT

De waardeaanduidigen zijn identiek.

Bij het eerste proefvelletje dat op deze manier gedrukt werd (350a-c) bleken de waardecijfers niet altijd volledig te passen waardoor door de waardecijfers soms de blauwe randdruk werd geraakt. Waarschijnlijk zijn om die reden de waardecijfers voor zes van de acht clichés aangepast waarna opnieuw proefafdrukken zijn gemaakt (57036).

Cliché 3

Vorige pagina

Deze pagina

**EEN
GULDEN**

**EEN
GULDEN**

Gewijzigd woord GULDEN,
bovendien wat verder af van EEN.

Cliché 4

Vorige pagina

Deze pagina

**EEN
GULDEN**

**EEN
GULDEN**

EEN kleiner, letters iets verder uit elkaar,
afstand met GULDEN verkleind.

Nationaal Archief:
Collectie ontwerpen
& proeven postzegels
en postwaarde-
stukken Nederland
en Overzeese
Rijksdelen (57036).

Ontbreekt in de
Proeven Catalogus
(1988).

Door mij zijn
3 velletjes
geregistreerd.

Verkleining tot 75%

Cliché 7

Vorige pagina

Deze pagina

**12¹/₂
CENT**

**12,5
CENT**

Het woord CENT is gewijzigd en de notering
van de halve cent niet langer als breuk.

Cliché 8

Vorige pagina

Deze pagina

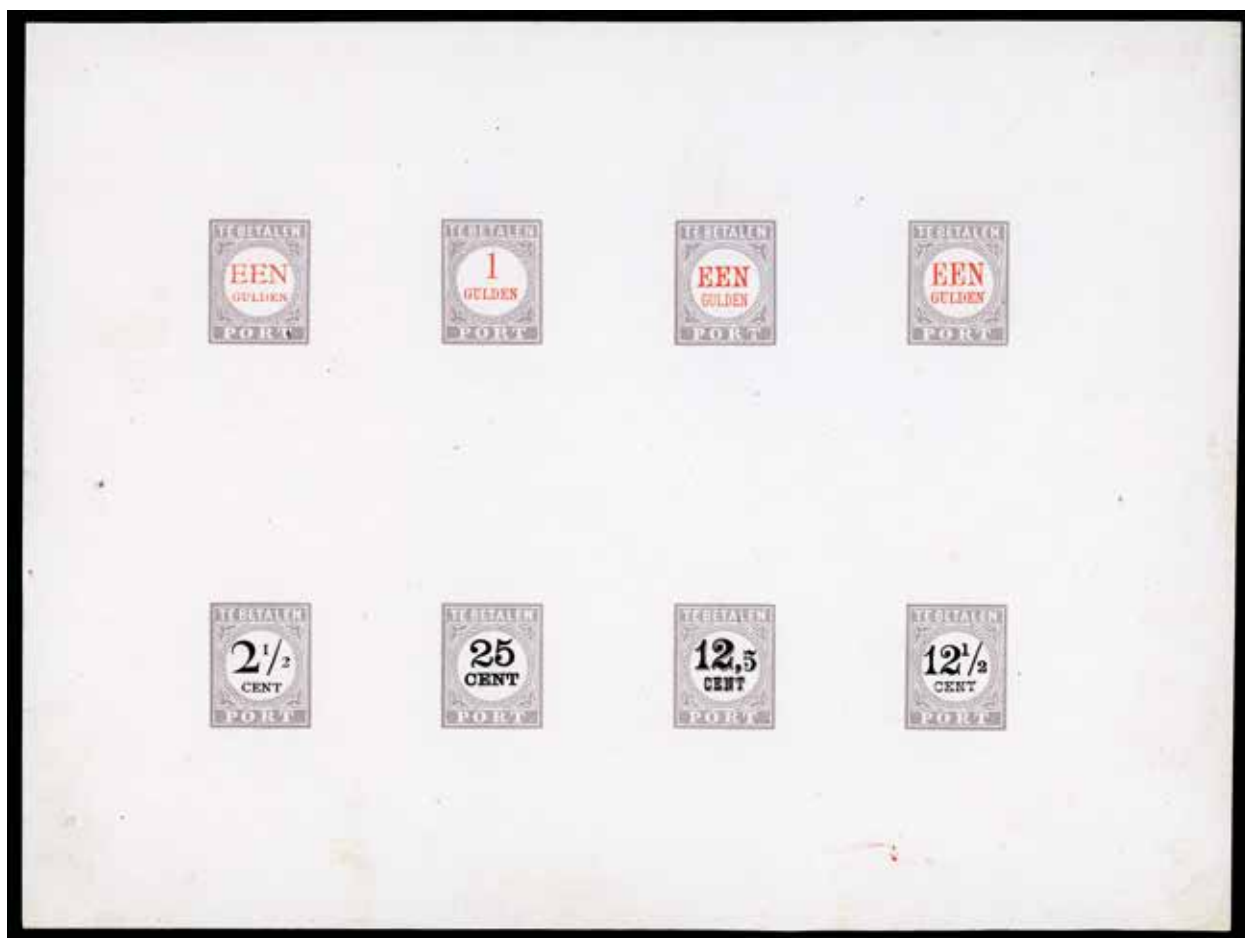
**12¹/₂
CENT**

**12¹/₂
CENT**

Het woord CENT is kleiner en de
breukstreep boven iets korter.

De waarde aanduidigen met daarboven met potlood een kruis werden uiteindelijk gekozen. Daarbij werd verzocht de zwarte waarde cijfers in type vergelijkbaar doch iets kleiner van karakter uit te voeren.

Proeven in grijs & bruin: Nieuwe typen waardecijfers

1
GULDEN

Cliché 2 - 1 slank

Nationaal Archief:
Proeven
Postwaarden
Nederland
1867-1989 (350h)

Ontbreekt in de
Proeven Catalogus
(1988).

Door mij zijn
[3 velletjes](#)
geregistreerd.

Verkleining tot 75%

Nationaal Archief:
Proeven
Postwaarden
Nederland
1867-1989 (350e)

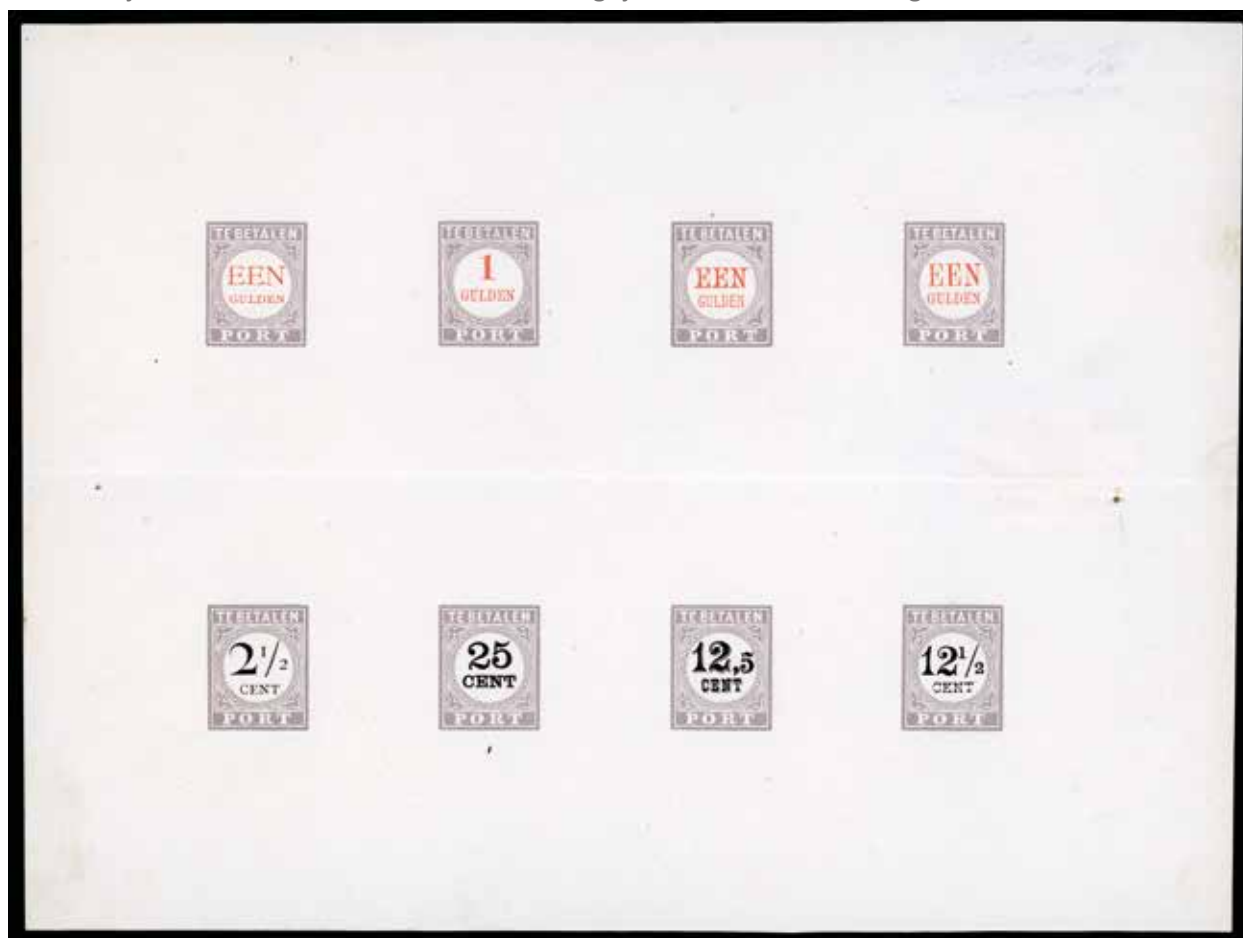
Ontbreekt in de
Proeven Catalogus
(1988).

Door mij zijn
[2 velletjes](#)
geregistreerd.

Verkleining tot 75%

Proeven in grijs & bruin: Afwijkende 1 gulden (vetter)

In het tweede cliché voor de "1 gulden" heeft Enschedé ook een zetsel getest met een iets vetter waardecijfer 1. Deze is mij uitsluitend bekend in combinatie met grijze- en bruine omranding.

1
GULDEN

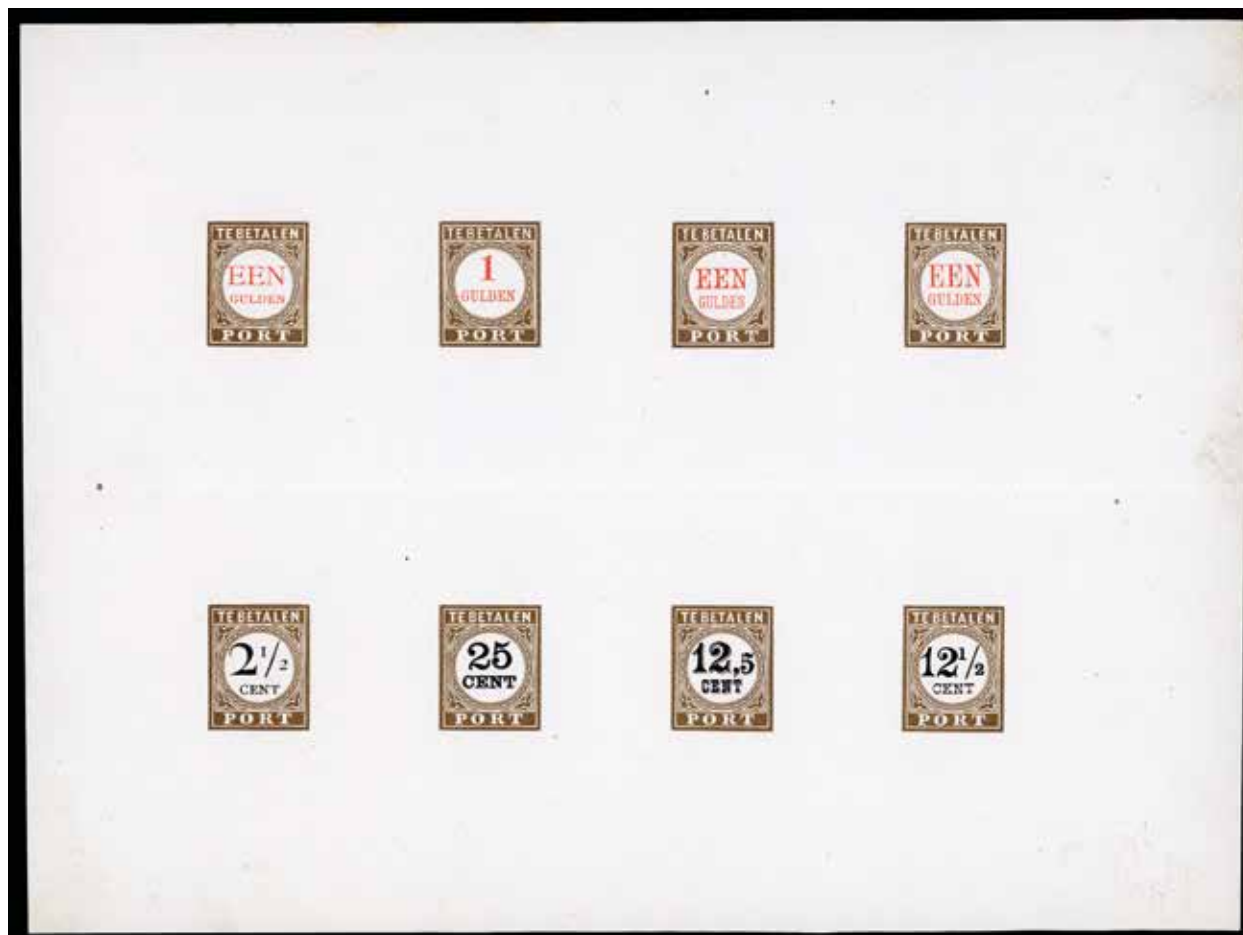
Cliché 2 - 1 vetter

Nationaal Archief:
Collectie ontwerpen
& proeven postzegels
en postwaarde-
stukken Nederland
en Overzeese
Rijksdelen.

Ontbreekt in de
Proeven Catalogus
(1988).

Het enige door mij
geregistreeerde
velletje.

Verkleining tot 75%

Nationaal Archief:
Proeven
Postwaarden
Nederland
1867-1989 (350f)

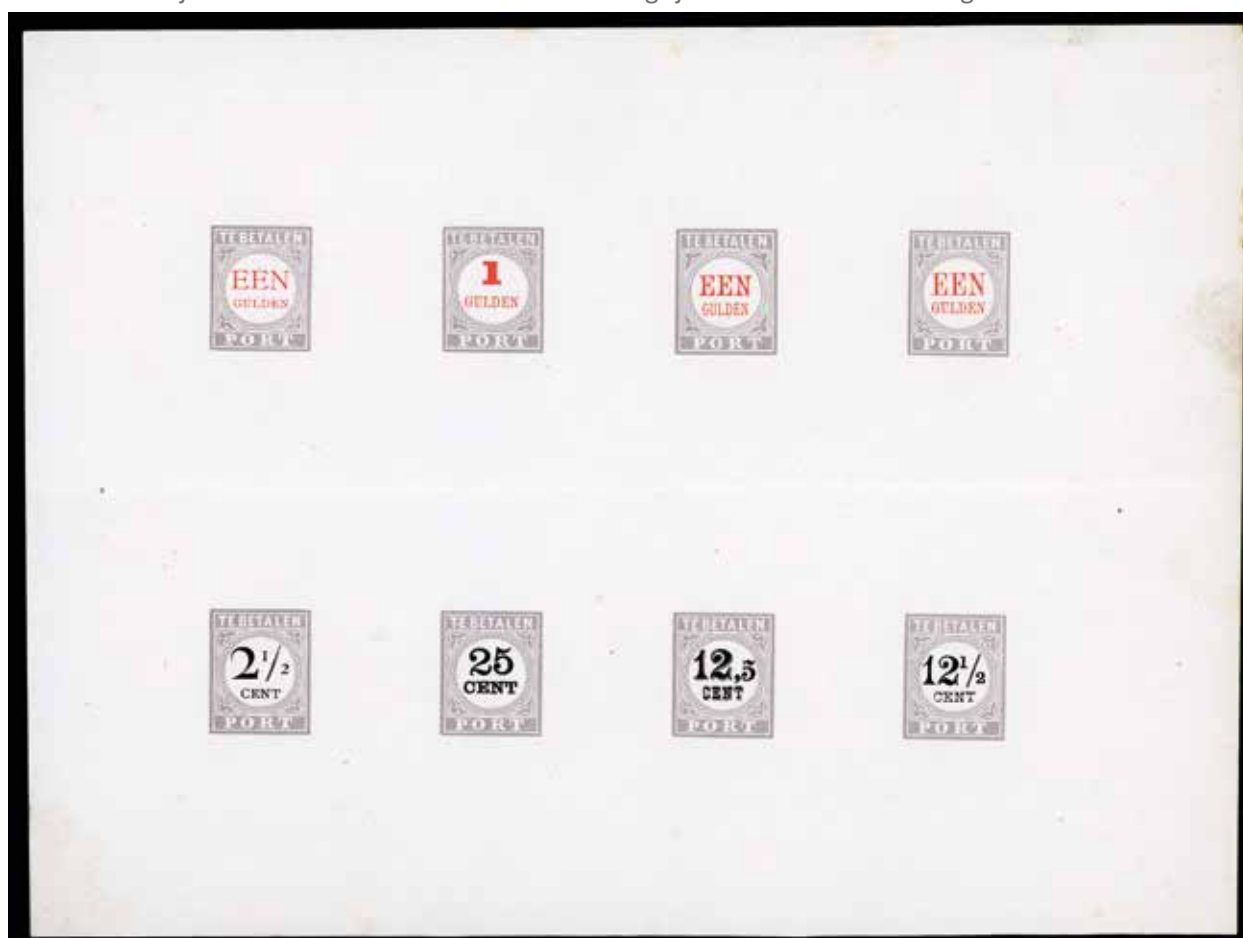
Ontbreekt in de
Proeven Catalogus
(1988).

Het enige door mij
geregistreeerde
velletje.

Verkleining tot 75%

Proeven in grijs & bruin: Afwijkende 1 gulden (vet)

In het tweede cliché voor de "1 gulden" heeft Enschedé bovendien een zetsel getest met een vet waardecijfer 1. Ook deze is mij uitsluitend bekend in combinatie met grijze- en bruine omranding.

1
GULDEN

Cliché 2 - 1 vet

Nationaal Archief:
Proeven
Postwaarden
Nederland
1867-1989 (350g)

Ontbreekt in de
Proeven Catalogus
(1988).

Het enige door mij
geregistreeerde
velletje.

Verkleining tot 75%

Nationaal Archief:
Collectie ontwerpen
& proeven postzegels
en postwaarde-
stukken Nederland
en Overzeese
Rijksdelen.
(57035).

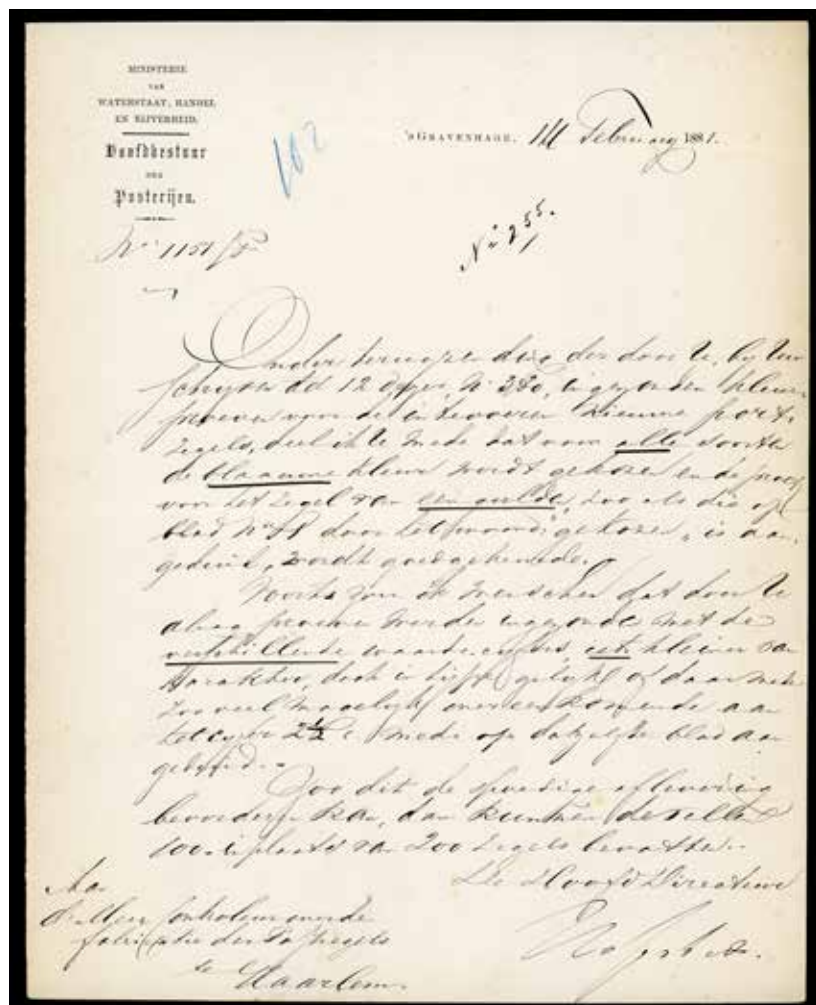
Ontbreekt in de
Proeven Catalogus
(1988).

Het enige door mij
geregistreeerde
velletje.

Verkleining tot 75%

Reactie op ingezonden proeven

12 februari 1881 werden door Joh. Enschedé en Zonen de hiervoor besproken proeven ter beoordeling aan het hoofdbestuur der posterijen toegezonden. Op 14 februari 1881 volgde onderstaande respons van hoofddirecteur Hofstede.

2¹/₂
CENT

Gekozen basis voor het doen van verdere proeven van de overige waarden.

EEN
GULDEN

Goedgekeurde
EEN GULDEN

Nationaal Archief, Den Haag,
Ministerie van Verkeer en Waterstaat: PTT-archieven,
nummer toegang 2.16.93, inventarisnummer 863
No 1151 - 14 Februarij 1881
Verkleining tot 50%

Ministerie van Waterstaat, Handel & Nijverheid
Hoofdbestuur der Posterijen
No 1151

's-Gravenhage, 14 Februarij 1881

Onder terugzending der door u, bij uw schrijven dd 12 dezer, no 380, ingezonden kleurproeven voor de in te voeren nieuwe portzegels, deel ik u mede dat voor alle soorten de blauwe kleur wordt gekozen en de proef voor het zegel van een gulden zoo als die op blad no 1 door het woord "gekozen" is aangeduid, wordt goedgekeurd.

Voorts zou ik wenschen dat door u alsnog proeven worden ingezonden met de verschillende waardcijfers iets kleiner van karakter, doch in type gelijk of daarmede zoo veel mogelijk overeenkomende aan het cijfer 2½ c. mede op datzelfde blad aangeduid.

Zoo dit de spoedige aflevering bevorderen kan, dan kunnen de vellen 100 in plaats van 200 zegels bevatten.

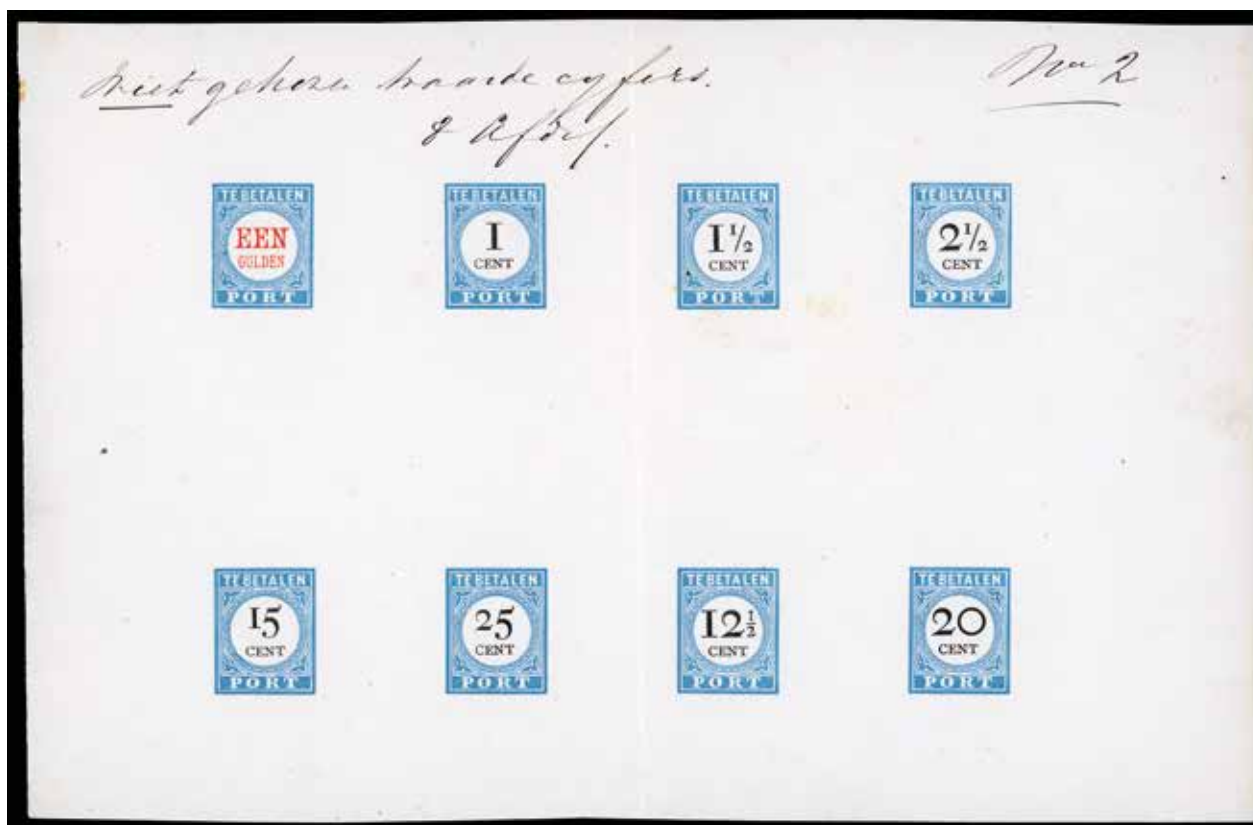
De Hoofd Directeur

Hofstede

Aan
Den heer Controleur over de fabricatie der portzegels
Te Haarlem

Nieuwe proeven met kleiner type waardecijfers

Door Enschedé werden zoals gevraagd door Hofstede extra proeven gemaakt waarbij de zwarte waardecijfers kleiner van karakter werden uitgevoerd. Er werd hierbij geëxperimenteerd met twee typen voor de 15- en 25 cent.

Nationaal Archief:
Collectie ontwerpen
& proeven postzegels
en postwaarde-
stukken Nederland
en Overzeese
Rijksdelen (57038).

P.7a - P.14a in de
Proeven Catalogus
(1988).

Door mij zijn
6 velletjes
geregistreerd.

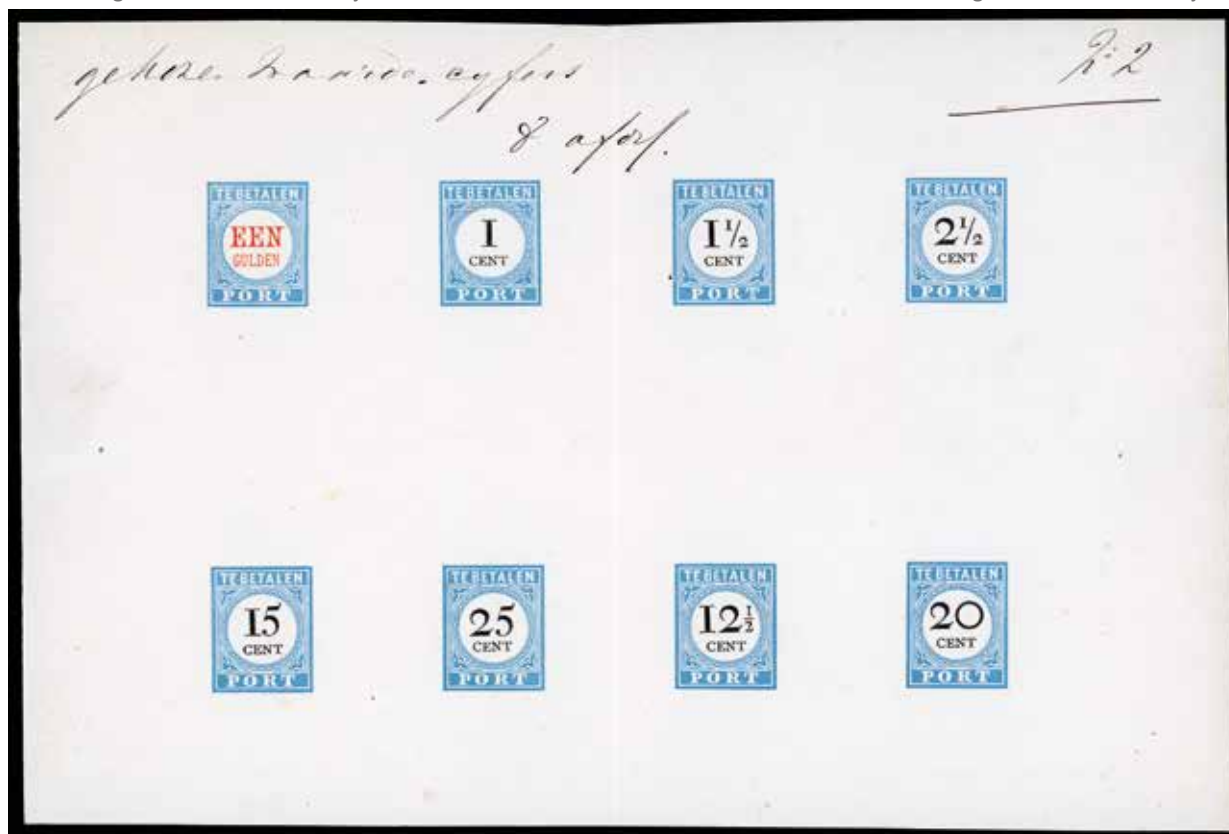
Verkleining tot 75%

15
CENT 25
CENT

Klein hoog staand eerste waardecijfer.

15 25
CENT CENT

Gekozen groter eerste waardecijfer.

Nationaal Archief:
Collectie ontwerpen
& proeven postzegels
en postwaarde-
stukken Nederland
en Overzeese
Rijksdelen (57037).

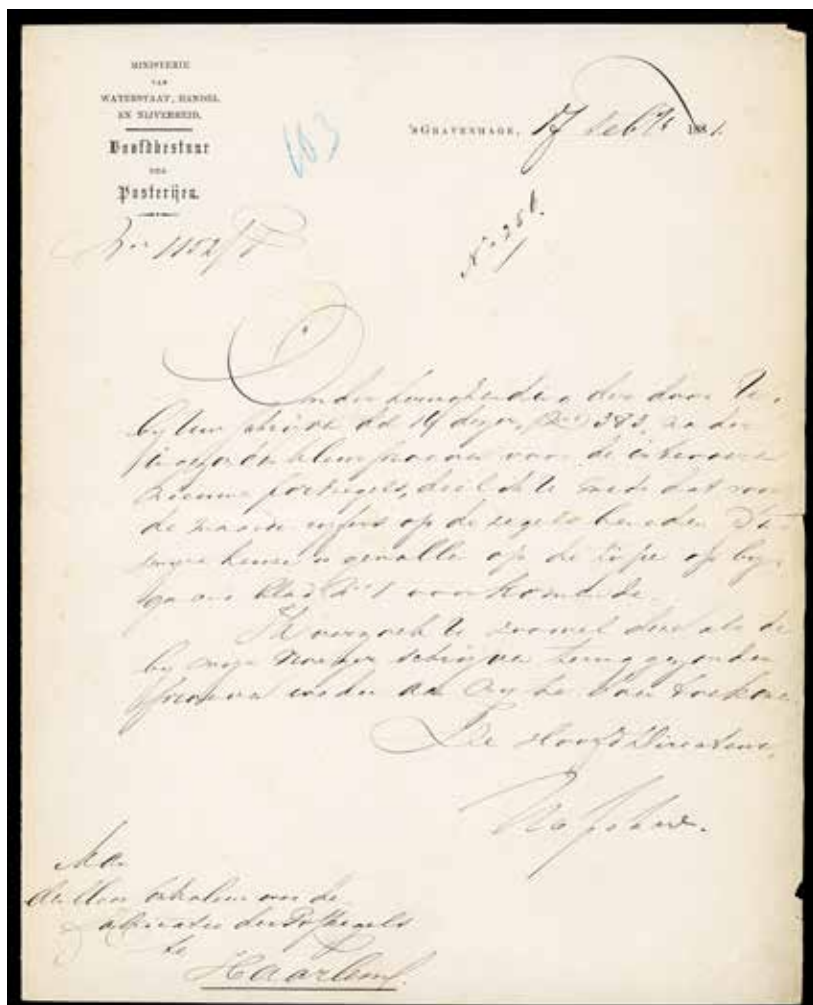
P.7b - P.14b in de
Proeven Catalogus
(1988).

Door mij zijn
3 velletjes
geregistreerd.

Verkleining tot 75%

Goedkeuring der proeven

De definitieve keuze voor de waardecijfers valt - zo blijkt uit onderstaand bericht van Hofstede - op het velletje met daarin de grotere zetsels 1 voor de 15 cent en 2 voor de 25 cent. Voor Joh. Enschedé het signaal om met de aanmaak van (het drukmateriaal voor) de nieuwe portzegels te kunnen starten.

I 1/2
CENT

Afstand tussen
1 en 1/2 bij de
goedgekeurde
proef van 1 1/2 cent.

I 1/2
CENT

Werkelijke afstand
tussen 1 en 1/2 zoals
bij de uitgegeven
zegels van 1 1/2 cent.

Nationaal Archief, Den Haag,
Ministerie van Verkeer en Waterstaat: PTT-archieven,
nummer toegang 2.16.93, inventarisnummer 863
No 1152 - 17 Februarij 1881
Verkleining tot 50%

Ministerie van Waterstaat, Handel & Nijverheid
Hoofdbestuur der Posterijen
No 1152

's-Gravenhage, 17 Febru(arij) 1881

Onder terugzending der door u, bij uw schrijven dd 16 dezer, no 383, nader ingezonden kleurproeven voor de in te voeren nieuwe portzegels, deel ik u mede dat voor de waarde-cijfers op de zegels beneden f 1,- mijne keuze is gevallen op de type op bijgaand blad no 1 voorkomende.

Ik verzoek u zoowel deze als de bij mijn vroeger schrijven teruggezonden proeven weder aan mij te doen toekomen.

De Hoofd Directeur,

Hofstede

Aan
Den heer Controleur over de fabricatie der postzegels
Te Haarlem

Het is een raadsel waarom ondanks het goedkeuren van de proeven de waardecijfers van 1 en 1/2 voor de 1 1/2 cent bij de daadwerkelijke portzegels van de eerste oplage (B-zetting) dichter bij elkaar geplaatst zijn dan bij de proeven. Bij latere oplagen zou deze afstand tussen deze waardecijfers overigens weer toenemen.

De gebruikte typen clichés

Na goedkeuring van de proeven heeft men bij Joh. Enschedé de eerder aangemaakte clichés voor de portzegels van Nederland (1870) en Nederlands-Indië (1874-1875) gepakt en daaruit de oorspronkelijke waarde aanduidigen uitgeboord. Van deze losse clichés heeft men er vervolgens 200 willekeurig in een raam geplaatst om te komen tot een drukvorm (zetting) waarmee de benodigde vellen gedrukt konden worden. Onbewust onstonden er zo vellen met daarin de onderstaande vier typen clichés.

Type I

De ketting bestaat uit 34 schakels.
De T van BETALEN staat iets rechts van de bovenste schakel.
Letters smaller dan bij andere typen.

Clichés eerder gebruikt voor de druk van:
15 cent Nederlands-Indië

Type II

De ketting bestaat uit 33 schakels.
De T van BETALEN staat tussen de bovenste twee schakels in.
TE BETALEN in fijne dunne letters.

Clichés eerder gebruikt voor de druk van:
20 cent Nederlands-Indië

Type III

De ketting bestaat uit 32 schakels.
De T van BETALEN staat links van de bovenste schakel.
TE BETALEN in vettere letters.

Clichés eerder gebruikt voor de druk van:
10 cent Nederland
10 cent Nederlands-Indië
Niet uitgegeven 25- & 50 cent Nederland

Type IV

De ketting bestaat uit 37 schakels.
De N van BETALEN staat geheel rechts.
PORT in bredere vette letters.

Clichés eerder gebruikt voor de druk van:
5 cent Nederland
5 cent Nederlands-Indië

Nederlands-Indië
15 cent

Nederlands-Indië
20 cent

Nederland
10 cent

Nederland
5 cent

Ook voor de waarde aanduidigen heeft men drukvormen aangemaakt om zodoende de zwarte CENT waarden te kunnen drukken in vellen van 200 zegels, alsmede de 1 gulden in vellen van 50 zegels. In praktijk betekende dit overigens dat de 1 gulden ook in vellen van 200 zegels werden gedrukt, waarbij deze na het drukken vierengedeeld naar de postkantoren werden opgezonden.

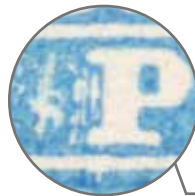
B-zetting: Drukform & oplagen

Dit is de eerste samenstelling van de drukvorm bestaande uit 44 typen I, 43 typen II, 100 typen III en 13 typen IV. In de literatuur wordt deze B-zetting, zetting X-1 of zetting 1a genoemd.

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1	II	II	III	III	III	III	III	III	II	II
2	II	II	III	III	III	III	III	III	II	II
3	II	II	III	I	III	I	III	III	II	II
4	II	II	III	III	III	III	III	III	II	II
5	II	I	III	III	III	III	III	III	II	II
6	II	II	III	II	III	II	III	III	II	II
7	II	II	III	I	III	III	III	III	II	II
8	II	I	III	III	III	I	I	I	II	II
9	II	II	III	III	III	I	I	I	II	II
10	II	II	I	I	I	I	I	I	II	II
11	III	III	III	I	III	III	III	III	III	III
12	III	III	III	III	III	III	III	I	II	III
13	III	III	III	III	III	III	III	III	I	I
14	III	III	III	III	III	III	III	III	III	III
15	I	I	I	I	I	I	I	I	I	I
16	I	I	I	I	I	I	I	I	I	I
17	I	I	I	I	I	III	III	III	III	III
18	IV	III	III	III	III	IV	III	IV	IV	III
19	IV	IV	IV	IV	III	IV	III	III	III	III
20	III	IV	III	III	IV	IV	III	III	III	III

Waarde	Zetting	Datum aflevering	Tanding	13½:13¼	12½:12B	12½:12C	12½	
				A	B	C	B	D
1 cent	B	12 maart 1881	Aantal zegels					
1½ cent			68.200	☐	☒	☒	☐	☐
2½ cent			68.200	☒	☒	☒	☐	☐
12½ cent			69.400	☐	☒	☒	☐	☐
15 cent			69.400	☐	☒	☒	☐	☐
20 cent			69.200	☐	☒	☒	☐	☐
25 cent			68.400	☐	☒	☒	☐	☐
1 Gulden			69.000	☐	☒	☒	☐	☐
1 cent			14.800	☐	☒	☒	☐	☐
1½ cent			49.000	☒	☒	☒	☐	☐
2½ cent		49.400	☒	☒	☒	☐	☐	
12½ cent		49.600	☒	☒	☒	☐	☐	
15 cent		49.000	☒	☒	☒	☐	☐	
20 cent		49.200	☒	☒	☒	☐	☐	
25 cent		49.400	☒	☒	☒	☐	☐	
1 cent		49.200	☒	☒	☒	☐	☐	
1½ cent		100.000	☒	☒	☒	☐	☐	
2½ cent		100.000	☒	☒	☒	☐	☐	
12½ cent		100.000	☒	☒	☒	☐	☐	
15 cent		100.000	☒	☒	☒	☐	☐	
20 cent	100.000	☒	☒	☒	☐	☐		
25 cent	100.000	☒	☒	☒	☐	☐		
1 gulden	26 maart 1884	9.550	☐	☒	☒	☐	☐	
1 gulden	5 september 1884	8.200	☐	☒	☒	☐	☐	
1 gulden	15 oktober 1888	13.000	☐	☐	☐	☒	☐	
5 cent	16 december 1891	10.000	☐	☐	☐	☐	☒	

Complete serie, allen met de plaatfout "kruis voor port"

Plaatfout "kruis voor port"

Paar positie 4.6-4.7

A vroeg herkende men de verschillende typen...

Reeds in november 1884 werd er door D.E. Schreuders in het Nederlands Tijdschrift voor Postzegelkunde een uitvoerige beschrijving gegeven van de B-zetting en de verschillende te onderscheiden typen bij de portzegels.

ONZE PORTZEGELS,
DOOR D. E. SCHREUDERS.

teeds wekte het mijne bezwaar
Ding dat in ons land de verschil-
lende typen (variëteiten) onzer
portzegels zoo weinig verzameld
worden, in tegenstelling met het
Buitenland, waar dit wel het
geval is. Dikwijls heb ik mij afgevraagd
wat toch wel de oorzaak kon zijn, dat wij
onze eigene zegels zoo onvolledig verzame-
len? De eenige redenen welke ik hiervoor
zou kunnen denken zijn:

- 1: dat men 't overbodig acht, ook nog in
details aftehalen, en men zich met een
regel van elke waarde tevreden stelt;
- 2: de onbekendheid met de verschillende
typen.

Wat het eerste aangaat veroorloof ik mij
als mijn bepaalde opinie mede te deelen
dat, wanneer van een soort zegels van
gelijke waarde, er zijn welke door kleur
of druk, verschil opleveren, men deze
zoo al niet als soort, dan toch als 'manne-
of' type' moet verzamelen. Als bewijs
dat ik in mijne opinie niet alleen sta,
herinner ik dat b. v.:

- Modena 1853, 1 cent B.G. en B.G.
- Rumënie 1867, 20 paras met omlyfing
rechts en links:

- Rumënie 1865, 20 paras rood:
 - DOUA DECI PAR: en DOUA DEC) PAR:
 - Noorwegen 1867, 20 ore en 20 ore bruin
 - " - 1883, 20 .. en 20 .. blauw.
- enz., enz., algemeen worden verzameld,
en in handleidingen zijn opgenomen.
Waarom dan niet de typen van onze
portzegels? Al werd in deze niet in 't
Buitenland verzameld, zou ik toch mee-
nen dat wij, Hollandische verzamelaars
wel degelyk moeten trachten een zoo
volledig mogelyke verzameling van onze

portzegels bijeen te brengen. Wat het
2^e punt betreft, is het mij vaak opgeval-
len dat zoo menig Hollandsch verzame-
laar niet goed met de typen vertrouwd
was. Ja, noch er welke zeer
ren, toen ik lende typen
mij vertklaarden nimmer te
merkt. Zoo leden mochten zijn welke met het onder-
scheid der typen niet goed vertrouwd zijn
hoop ik dat 't volgende hun eenige op-
heldering moge geven.

ergoer, ik sprek
verbaasd wa-
hun de verahil-
aantoonde, en
derelwe noch
hebben opge-
er onder onze

Wanneer men de Indische portzegels
1875 van 5, 10, 15 en 20 cents goed
met elkander vergelykt, zal men zien
dat de druk en de grootte der woorden
TEBETALEN en PORT niet derelvede
zijn, alsmede dat het aantal ellipsen
van de cirkelvormige rand niet even
groot is.

Al deze portzegels van derelvede waarde
zijn echter aan elkander gelijkt

Toen men in de jaren 1880-1881
nieuwe portzegels zou gaan vervaar-
digen zowel voor Nederland als voor
Nederlandsch Indië, heeft men derel-
de typen gebruikt, na er eerst de
cijfers 5, 10, 15 of 20 nit verwijderd
te hebben, of, beter nog: men heeft
voor dien druk de 4 typen gebruikt
van de Hollandsche en Indische
portzegels der nitgiften van 1870-
1875.

Daardoor komen nu op ieder blad
portzegels van de nitgifte 1880-81,
vier verschillende druktypen voor.

Ochterstaande tabel, zal naar
ik hoop, het den lezer nog duidelijker
maken. Ik geef daarin de afmetingen,
zoo van de woorden, d. i. van de oppervlakte
TEBETALEN als van het woord PORT,
en het aantal ellipsen voor ieder type op

Type I in de tanding 13½:13¼

De T van BETALEN staat rechts van de bovenste schakel.

Type II in de tanding 13½:13¼

De T van BETALEN staat tussen de bovenste twee schakels in.

Type III in de tanding 13½:13¼

De T van BETALEN staat links van de bovenste schakel.

Type IV in de tanding 13½:13¼

De N van BETALEN staat geheel rechts.

Type I in de tanding 12½:12B

De T van BETALEN staat rechts van de bovenste schakel.

Puntstempel 29

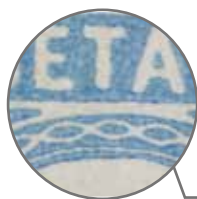
Type II in de tanding 12½:12B

De T van BETALEN staat tussen de bovenste twee schakels in.

Type III in de tanding 12½:12B

De T van BETALEN staat links van de bovenste schakel.

Type IV in de tanding 12½:12B

De N van BETALEN staat geheel rechts.

Puntstempel 72

Type I in de tanding 11½:12

De T van BETALEN staat rechts van de bovenste schakel.

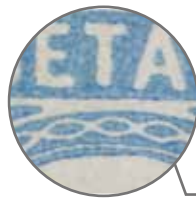
Type II in de tanding 11½:12

De T van BETALEN staat tussen de bovenste twee schakels in.

Type III in de tanding 11½:12

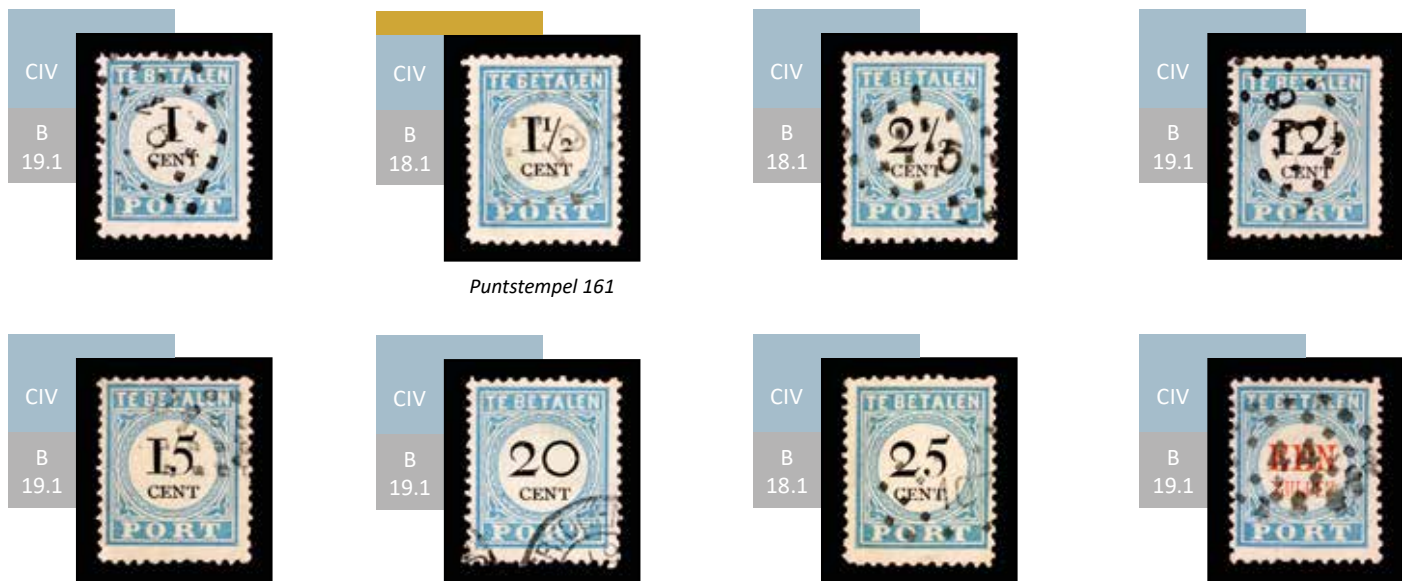
De T van BETALEN staat links van de bovenste schakel.

Type IV in de tanding 11½:12

De N van BETALEN staat geheel rechts.

Puntstempel 161

1 gulden B-kam vs C-kam

Op 15 oktober 1888 werd een nieuwe oplage van 13.000 gulden afgeleverd. In tegenstelling tot de eerdere oplagen van de 1 gulden - die geperforeerd werden met de kam 12½:12B - is deze oplage geperforeerd met de kam 12½:12C. Een van de kenmerkende verschillen tussen beide kamtandingen is dat de eerste kolom niet langer afwijkend (11½:12) maar nu gelijk (12½:12) is geperforeerd aan de overige kolommen.

Hieronder voor alle typen voorbeelden van een eerste kolom getand met de oude 12½:12B kam versus de nieuwe 12½:12C kam.

Type I

Rij 15 - getand 11½:12

Rij 15 - getand 12½:12

Type II

Rij 2 - getand 11½:12

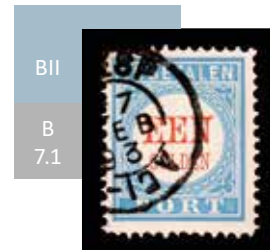

Rij 2 - getand 12½:12

Type II

Rij 7 - getand 11½:12

Rij 7 - getand 12½:12

Type III

Rij 11 - getand 11½:12

Rij 11 - getand 12½:12

Type III

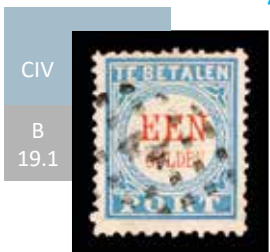

Rij 20 - getand 11½:12

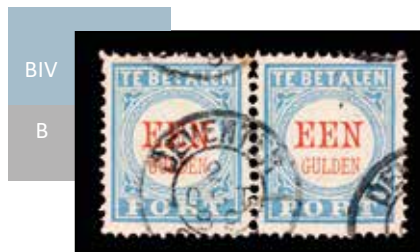

Rij 20 - getand 12½:12

Type IV

Rij 19 - getand 11½:12

Rij 19 - getand 12½:12
Paar positie 19.1-19.2

5 cent B-zetting

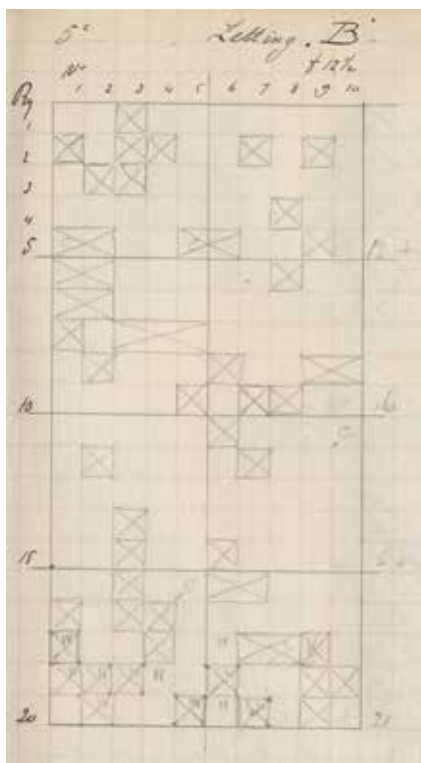
Een vreemde eend in de bijt - en een grote zeldzaamheid - is de 5 cent gedrukt in de B-zetting. Vanaf omstreeks maart 1892 komt er een klein aantal van vermoedelijk 50 vel van deze zegels beschikbaar op de postkantoren. Enschedé was inmiddels overgestapt op een machine met de kamtanding $12\frac{1}{2}$ waardoor een zeldzame combinatie van zetting en tanding ontstaat.

Typen IV - en in het bijzonder de plaatfouten vlek onder en vlek boven - zijn door een combinatie van een kleine oplage en bovendien slechts 13 typen IV per vel bekende zeldzaamheden. Dat de typen I, II en III in de B-zetting eveneens zeldzaam zijn ontgaat echter de meeste verzamelaars. Ontbreekt diepgaande kennis van de zettingen en de vaardigheid deze port emissie te positioneren dan zijn deze zegels onmogelijk te herkennen tussen de eveneens uitgegeven 5 cent zegels type I, II en III getand $12\frac{1}{2}$ uit de latere zettingen H, E, F of G.

Eén van de weinige verzamelaars die wel in staat was de zegels te herkennen was Ir. A.D.R. Verbeek (1872-1953) die er in zijn leven een zeer beperkte incomplete plaatreconstructie van bij elkaar wist te brengen. het overgrote deel daarvan werd in 2008 door veilinghuis Van Dieten geveild (veiling 612 - kavel 3596).

Ir. A.D.R. Verbeek (1872-1953)

Door Ir. A.D.R. Verbeek gemaakt overzicht van zijn ver van complete reconstructie 5 cent B-zetting.

Uit dit overzicht blijkt dat hij in totaal 59 van de 200 verschillende posities wist samen te brengen.

Door de inzender zijn 35 exemplaren gevonden waarvan er 19 posities niet aanwezig zijn in de reconstructie Verbeek.

Hieronder zijn enkele van de nieuw gevonden posities gepresenteerd.

Nieuw gevonden positie

Nieuw gevonden positie

Nieuw gevonden positie

Nieuw gevonden positie

Nieuw gevonden positie

Nieuw gevonden positie

Nieuw gevonden positie

Nieuw gevonden positie